

Рецензия

от проф. д. изк. Мила Сантова

за дисертационния труд на

Диана Валериева Върголова,

докторант на самостоятелна подготовка

на тема

„DIGITO ERGO SUM“

Лингвистичен и антропологичен поглед към езика на италиански емигрантски блогове и писането на блог като социална практика

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по специалност Италианска филология (професионално направление: 2.1
Филология (Италианско езикознание))

Диана Върголова е добър пример на млад човек, работещ системно и последователно за изграждането на академичната си кариера.

Тя следва и завърши с висок успех магистърската програма „Антропологически изследвания на Средиземноморието и Балканите: България-Италия“, реализирана съвместно с Университета Ла Сапиенца в Рим. Още от студентската скамейка младата колега показва подчертан интерес към изследователско дирене, както и конкретно към възможностите, предлагани от перспективата на сравнителния анализ. В подготвената от нея дипломна работа бе заложено върху възможностите за съпоставяемост на култури – българска и италианска, видени (в случая) чрез конкретиката на сакрални центрове и свързани с тях поклоннически практики. Работата, получила висока оценка, бе базирана не само на сериозната подготовка на тогавашната дипломантка, свързана с литература по разработваната тематика, но и на значителен личен теренен опит.

След дипломирането си, Д. Върголова се посвети на преподавателска дейност, като се включи в редиците на преподавателския състав на магистърската програма, която самата тя завърши.

Върнах се към времето, в което младата колега бе студентка и дипломантка, тъй като в представения от нея докторат виждам сериозно продължение на заложи още от студентската скамейка интереси.

Такъв интерес е видим например в склонността ѝ към разработки в логиката на анализ, базиран на културни съпоставки. В рецензираната работа този план е преминал границата на преките, обективирани във факти сравнения от две културни реалии, като е развит по посока на разчитане на интегративният капацитет на тяхната синергия. В конкретния случай обаче проблемът е значително по-сложен, тъй като синергията не е видяна от докторантката само и единствено чрез пресичането на общи виждания за италианска и американска култури, а чрез постиганото единение на двете, както и възможните техни производни. И тъй като „изходната“ култура е италианска (италианска миграция в САЩ), то тези производни са свързани и с локални, и с общностни културни характеристики (има предвид силната фрагментация на италианската култура, предопределена от специфичните исторически обстоятелства). Очевидно е, че този модел на анализ е по-сложния – съпоставката се фокусира чрез определен паралелизъм и се реализира на равнището на смисли, а не само и изключително на факти, каквато е по-често срещаната практика. Затова пък, така предприета, тя предлага повече възможности за достигането същината на разработваните проблеми. Още тук бих могла да отбележа, че докторантката се справя с тази доста усложнена изследователска тъкан, като успешно преодолява „подводните камъни“ на личностните интерпретации при протичащите поликултурни идентификационни процеси, които се очертават и разчитат.

В пряка връзка с този аспект е и очевидната склонност на авторката към теренна работа, към пряката връзка с „живия материал“, заложила като интерес още във времето на подготовка на дипломната ѝ работа. Всъщност без проведената тригодишна теренна работа (2011-2014 г.) биха били немислими аспектите на анализ, заложи в подзаглавието на дисертацията, както и тяхната разработка в изложението. В настоящата разработка извършеното върху/с терена е значимо, но – трябва веднага да се добави, че терена не е класическото в антропологията интервю с жив респондент. Използваният тук подход е свързан с „прикритото“, в известен смисъл – „присъствено“ следене на онова, което той, респондентът мисли за себе си и околния свят, на това как респондентът конструира себе си и светът във виртуалната реалност, както и начините, по които той се представя в света чрез моделираната конструкция и общува чрез нея. В

тригодишния период на теренна работа са следени дванадесет блога, от които десет на жени и два – на мъже.

Като цяло дисертацията на Диана Върголова се синхронизира с поне няколко тематични и концептуални посоки на актуалните съвременни научни дирения.

Очевидно такава тематична посока е обектът на изследване – ситуирани в поликултурен контекст личности и протичащи, свързани с контекста идентификационни процеси. В днешния свят, белязан от активната мобилност на индивиди и групи хора, тази проблематика все повече и повече се установява сред особено важните и водещи в хуманитарните и социални науки. Рожба на съвременността, тя фокусира не по-малко интереси на различни аналитични подходи. В случая Диана Върголова е избрала два основни – езиковедски и антроположки, които – както самата тя посочва, в подобна комбинация не са намирали до сега място в изследванията по разработваните тук проблеми.

Пряко свързан с този друг аспект на актуалност в концептуален план, притежаван от разглежданата работа, който не губи важната си роля всред изследванията през последните десетилетия е нейния полидисциплинарен характер. Срещата на лингвистични с антроположки анализи в текста без съмнения обогатява и двата, добавяйки към всеки от тях щрихи от спецификите на другия.

Не на последно място може да бъде отчетено и това, че по принцип Интернет като среда на комуникация и нейното изследване е все още и по принцип достатъчно ново проблемно поле за хуманитарните и социални науки. Сериозните заявки в изследването му датират от последните десет-петнадесет години.

Като поле на общуване всъщност Интернет средата предложи пред изследователите едно сериозно предизвикателство, тъй като виртуалната реалност на практика наруши приетите за класически форми на общуване/предаване на информацията, известни от реалните междуличностни контакти. Изследвайки нововъзникващи, ситуирани в различна среда механизми, Диана Върголова на практика допринася и към познанието за новите форми на общуване между хората, пряко свързани с и предизвикани от модерното развитие на технологиите. Блоговете на италиански емигранти в Америка, върху които е фокусирано изследването, се интерпретират като вид социална практика и развивани комуникативни стратегии, което определя особеното им място в живота/културата на съвременния човек в частност на модерния „движещ“ се човек (мигрант).

Блогът моделира общност, участваща не само в следенето му, но и в известен смисъл предопределяща писането му като стратегия (образ, език) на пишещия. Видян в по-общ план този процес всъщност открива нови перспективи по принцип към разбирането и на общностите. След като съвременната антропология в новите си изследвания, свързани с общностите, очевидно се раздели с идеята за задължителността на споделената територия, то работи като тази на Диана Върголова водят към допълнителни преформулировки на схващането за общността, за която се оказват също не-задължителни личните контакти и предварителното общо обучение в култура. Всъщност в известен смисъл последната функция се поема от моделираната от блога общност, независимо от факта, че може и се бори с целево конструирани образи. Успоредно с тази съзнателно конструирана природа на образа, който се представя, особено показателно е себеусещането на пишещите/участващите в блога като общност, за което говорят например изрази от типа: мое виртуално семейство (с. 21-25 и др.). Или въвличането в градения образ на храната, която по начало има съществени идентификационни функции за италианците и оказваща се в случая маркер и различителен белег спрямо американците (с. 19 и др.).

В хода на подготовката на работата си и разработката на изследваните от нея процеси докторантката е работила и със значима литература от областта на лингвистиката и антропологията. Тъй като обектът на изследването е разположен в две културни и езикови реалности, то предизвикателство пред авторката е било познаването на специализираната и италиано, и англоезична литература. Приложената към доктората библиография потвърждава успешното справяне с тази задача. Що се отнася до българската специализирана литература, то тя е представена с няколко заглавия, по-скоро езиковедски изследвания на „виртуалния език“, като за съжаление липсват няколкото антропологични публикации, близки до темата (напр. сборника *Добре дошли в Киберия. Записки от виртуалния терен*. С., ИЕФЕМ 2014 с електронно издание на: <https://drive.google.com/file/d/0ByKA7PwxnyW5SzEyY050LWp4ZkU/view>).

Зададената от авторката към себе си парадигма на работните хипотези в дисертацията (с. 5-6): писането на блог като споделена общностна практика, спомагаща градения чрез езикови и комуникационни стратегии идентичностен модел в условията на миграция, както и увеличаващата се перспектива за задълбочаване на познанието при комбинирането на изследователски подходи, намира своите „положителни отговори“ в хода на изложението. То е конструирано от Въведение, четири глави и

Заклучение. Очаквано Въведението въвежда в проблематиката, постулира обекта и предмета на изследването, неговите цели и задачи, както и работните хипотези. В първата глава е конструирана методологическата рамка на изследването, като – редно е да се подчертае още веднъж, тя се базира на водещи съвременни изследвания и учени, чиито имена и трудове са знакови за новото време. Във втората глава – „Контекстуална рамка“, изложението се развива от общото към частното: от глобалната мрежа, блогове (общо и конкретика, свързана с изследването), общност от блогове, италианска миграция. Третата глава разработва проблемите на езика на блоговете – писането като социална практика. Заклучението обобщава направените в хода на изложението изводи и прави проверка на изпълнимостта на заложените хипотези.

Тази конструкция на труда е не само логична. Тя има и висока познавателна стойност преминавайки от моделиращата концептуалност на теоретичната рамка, през възможната конкретика на историята/историите на мрежа-блогове-общности-миграция до анализите на език и писането като социална практика. А това показва също степен на осмисляне на материала и възможности за неговия анализ.

Тук ми се ще да обърна по-специално внимание на обстоятелството, че изследвайки представители на една традиционна за Америка мигрантска общност (с всичките ѝ частни специфики) като италианската, авторката отчита промените в миграционните процеси, превърнали ги от „общностно действие“ в „индивидуална стъпка“ (с. 60), водещо от своя страна към необходимостта от новите форми на общностно единение, каквито са групите на блогърите, обединявани от общи практики. В този смисъл блогърските общности се сдобиват с още един немаловажен смисъл по отношение на ролята им за идентификационните процеси. Оказва се, че виртуалното пространство предоставя възможности за конструиране на общности на принципа на общи интереси и сходни нужди, като особена стойност тук има нуждата от себеутвърждаване на хора с идентификационен статут в трансмисия, както показва авторката.

Очевидно е, че процесите, довели до – може да се каже „историческо“ преструктуриране на мигрантските общности са в основата на изследваните от Върголова съвременни явления. На този фон имам една малка бележка, която лесно би могла да бъде взета предвид: при анализа на конкретни характеристики и форми на езикови практики, в отделни случаи текста губи конструирания образ на пишещия блога, като по този начин се вади текста от контекста. Сама по себе си тази процедура не се изключва

от анализационните практики, но при работа, целяща по-тясно приближение към изследвания обект и стремяща се към обговарянето му в по-плътна цялост, преодоляването на подобно разграничение би имало според мен положителен ефект.

Положеният в труда акцент върху диахронни и синхронни специфики на представителите от изследваната италианска мигрантска общност, всъщност е един от интересните „частни“ проблеми в тази работа, градящи като цяло образът на нейните достойнства. В хода на изложението заинтересованият читател може да открие интересни предложения в нализа на редица такива „частни“ проблеми, имащи своя принос към цялото. В една рецензия с ограничени обеми е трудно да бъдат посочени всички те, поради което (и без претенция за систематизация и изчерпателност), ще се ограничава с посочването само на някои от тях, които намирам за важни, интересни, приносни в привеждането си.

Например развитието на идеята за т. нар. егодокументи (с. 25-27 и др.) в логиката на една Антропология на писането. Диана Върголова не само утвърждава, но и развива интереса към писмените практики, в случая дигитални – формиран и въз основа на подготовката ѝ в една научна среда, в която има добра традиция за изучаването на писмените практики (напр. А. Юзо). Авторката сочи, че блогът е свързан с лично преживяване, но опосредствано чрез медията, която се използва. Така блогът се оказва едновременно и личен и публичен документ. Интересни са страниците, посветени на набелязване на връзката с хартиени дневници и/или като емигрантски писма, но с мултиплициран читател, в чието историческо присъствие могат да бъдат разчитани прозиращите образи на блогърите.

Друга важна идея която се развива – настойчиво споменаваните процеси на изграждане на идентичност, създаване и представяне на дигитални образи за себе си, които присъстват на сцената на дигиталните медии.

Показателна е формулата: *Пиша (на клавиатура) следователно съществувам*. Очертават се *Дигитална и езикова среда, влизащи в контакт чрез дискурсивни практики*. Роден в резултат на провокацията на сблъсък с различността, всъщност емигрантският блог успява да провокира пълноценен комуникативен акт, чийто принос към идентичността е от значение. В състояние на отдалеченост той е и възможна връзка с Родината, отново допринасяща за протичането на идентификационни процеси.

В пряка връзка тук е и интерпретацията на писането на блог като конструкция и социална дейност. Смисъл на комуникативните практики се

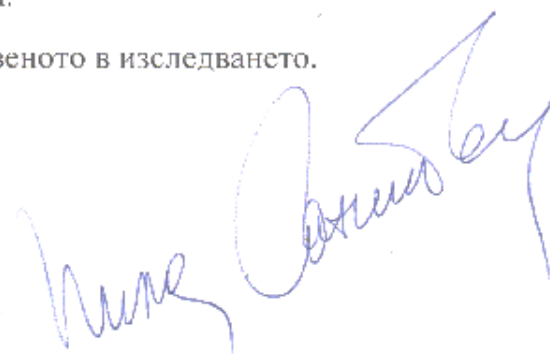
разчита в същината им на *дискурсивни практики, които не само отразяват реалността, но и я създават* (с. 7). Всъщност тази идея е „червена нишка“ в разглеждания труд.

Анализите по посочените проблеми, които условно нарекох „частни“, представляват личен избор на рецензента и в никакъв случай не изчерпват букета от конкретни идеи и тяхното развитие в текста, които работата притежава. Дори и само подобно несистемно изреждане на отделни достойнства на работата обаче, обстоятелството, че в характеристиките им се набелязват единни цели, които всъщност водят към единна конструктивна логика на труда, показват неговият премислен цялостен характер.

Като имам предвид посочените достойнства на дисертацията на Диана Върголомова, на тема „DIGITO ERGO SUM“. Лингвистичен и антропологичен поглед към езика на италиански емигрантски блогове и писането на блог като социална практика“, призовавам научното жури да гласува за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на докторантката.

Авторефератът отразява правилно работата.

Справката за приносите отговаря на направеното в изследването.

Проф. Мила Сантова
Доктор на изкуствознанието

9 февруари 2017